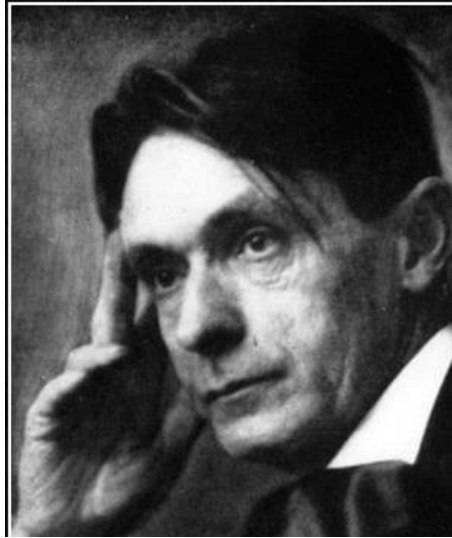

The heart of the Waldorf method is that education is an art-it must speak to the child's experience. To educate the whole child, his heart and his will must be reached, as well as the mind.

— *Rudolf Steiner* —

WALDORF
100 | **LEARN
TO CHANGE
THE WORLD**

Dr. Jacques Dane,
16 oktober 2019

onderwijsmuseum

Vrijeschool

Vast

Onderwijs - over vroeger, voor
later, van nu >
MOOI - voor het onderwijs
gemaakt >

Tijdelijk

Vrijeschool

In Perspectief >
Verwacht: De Bosatlas >

Vanaf woensdag 25 september 2019 is in het Nationaal Onderwijsmuseum een tijdelijke presentatie over het vrijeschool onderwijs te zien. De presentatie is te bekijken tot en met 5 januari 2020.

In 2019 bestaat het vrijeschool onderwijs 100 jaar. Bovendien viert de Dordtse vrijeschool haar 40-jarig bestaan. Meer dan voldoende aanleiding voor een presentatie in het Onderwijsmuseum over deze bijzondere vorm van onderwijs. De presentatie bestaat uit een selectie van historisch en modern onderwijsmateriaal. In beeld en tekst wordt uitleg gegeven over de geschiedenis en de belangrijkste uitgangspunten van het vrijeschool onderwijs. Er zijn onder meer tekeningen, muziekinstrumenten, lesmethoden en meubilair te zien.

lesmateriaal vrijeschool

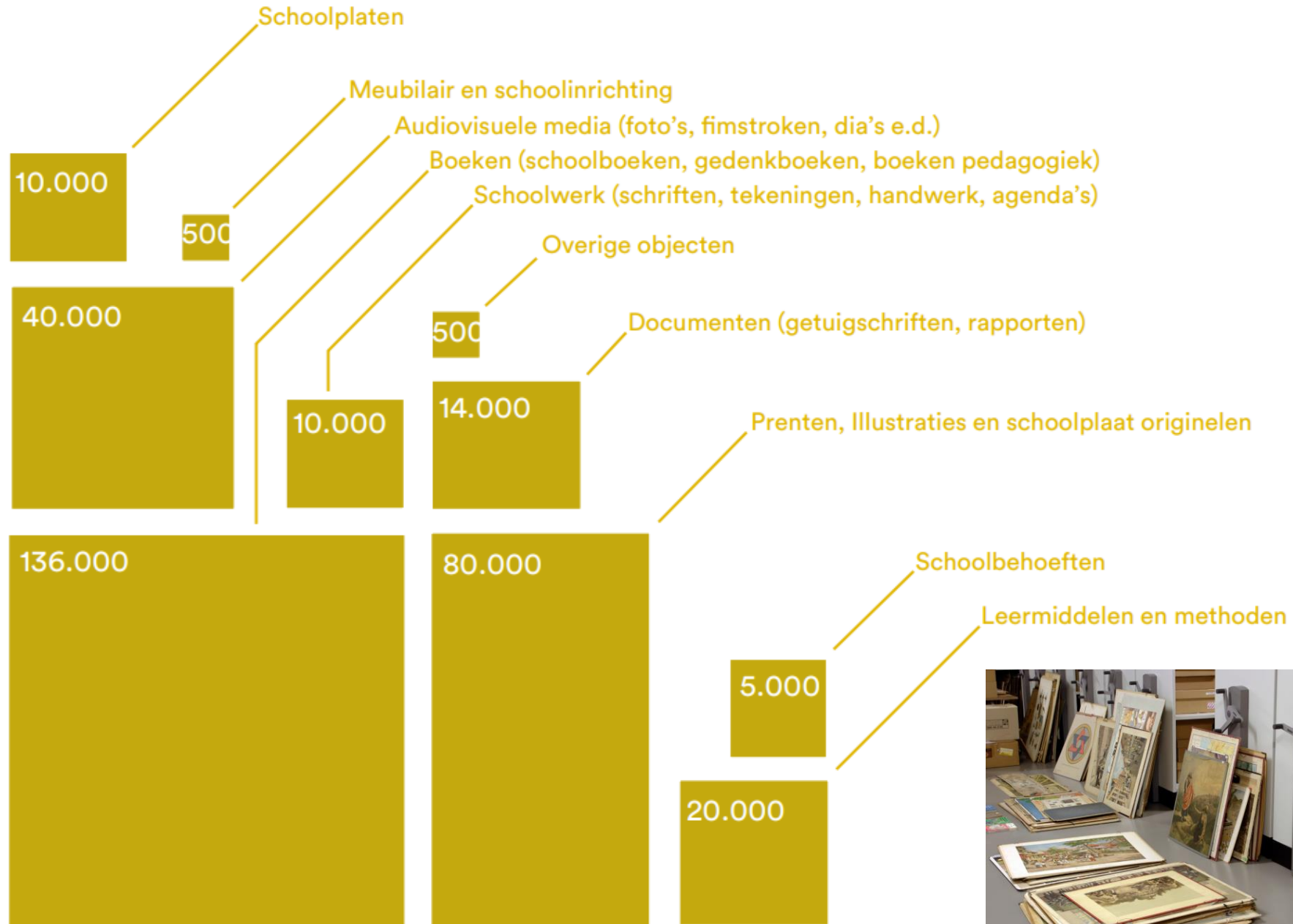

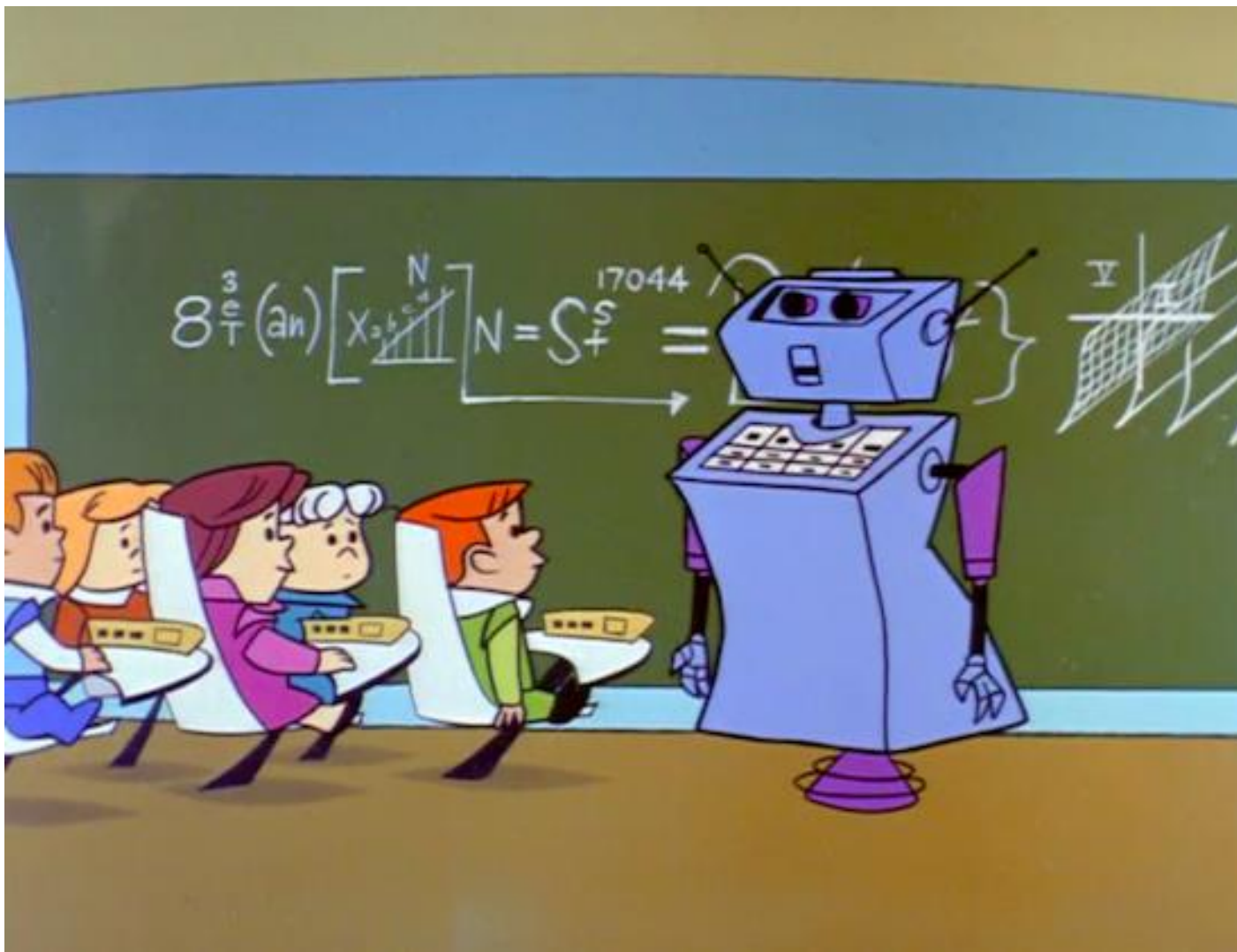

Collectie

Korte geschiedenis onderwijsvernieuwing

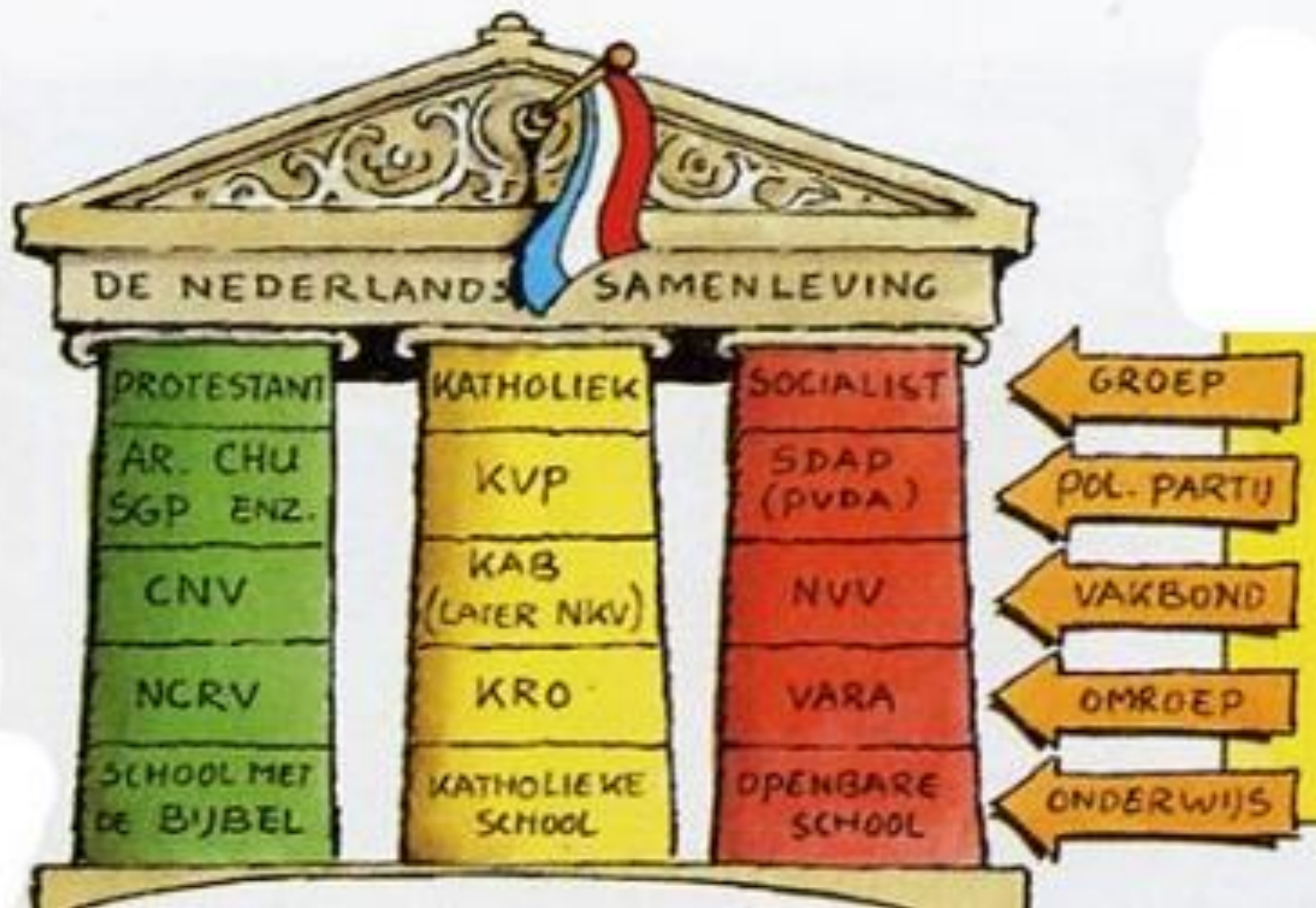
Onderwijsvernieuwing

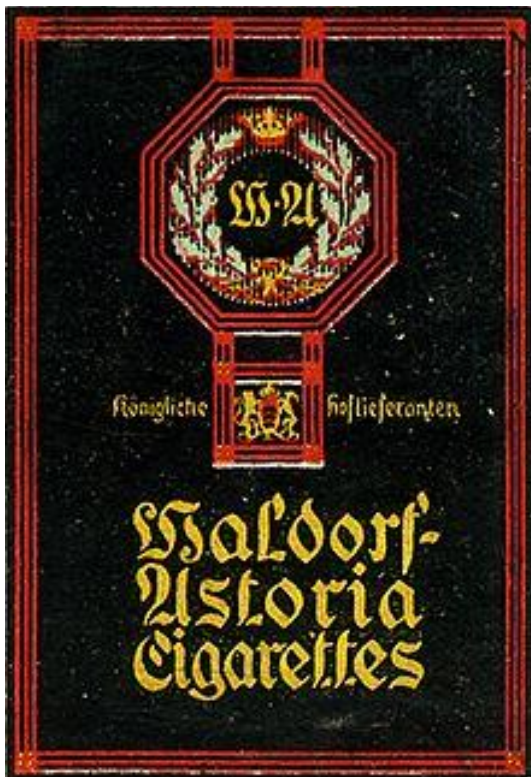
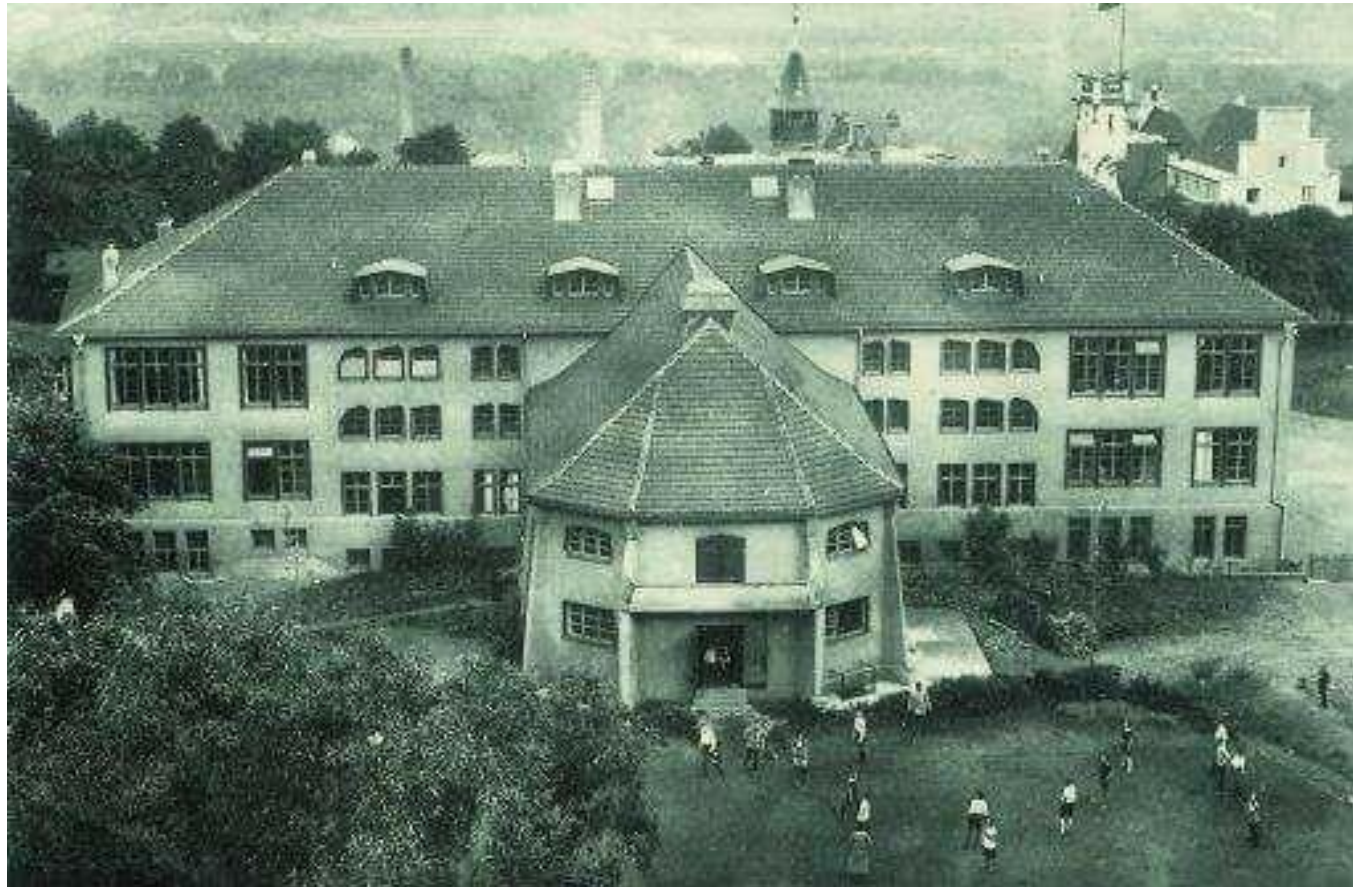
“verandering van het onderwijs zodanig dat het onderwijs beter past bij de nieuwe tijd of waarbij er nieuwere pedagogische principes worden gebruikt”

Ipad-onderwijs is een **onderwijsvernieuwing** die het onderwijs aanpast aan de nieuwe tijd.

“Werken in groepjes” is een **onderwijsvernieuwing** die gebaseerd is op nieuwe pedagogische ideeën.

Het Vaderland, 17 april 1926

Uit de praktijk van de Anthroposofische Paedagogie.

„HET KIND IN DE EERSTE VIER SCHOOLJAREN”
Voordracht van den Heer JAN VAN 'T HOFF op Dinsdag 20
April, av. 8 uur. (Toegang f 0.25)

**„UIT HET GESCHIEDENIS-ONDERWIJS
IN DE HOOGERE KLASSEN”**
Voordracht van den Heer Mr. MAX STIBBE, op Dinsdag 27
April, av. 8 uur. (Toegang f 0.25).

(Beide keeren in de Eurhythmiezaal van „De Vrije School”,
Van Speykstraat 44—46)

het algemeen die maatregelen, welke genomen worden we
het belang der school, maar dan toch meerendeels buiten het
eigenlijke schoolgebied en vaak ook buiten de schooltijden, een
enkel woord dient nog gezegd te worden over de nieuwe stroo-
mingen in het onderwijs zelf, waarover ik in mijn verslag over
1925 vrij uitvoerig mededeelingen en beschouwingen gaf. Ik
heb hier voornamelijk het oog op het Dalton- en Montessori-
systeem. Beide richtingen in het onderwijs worden op verschil-
lende scholen gevolgd. Geen der inspecteurs echter geeft naar
aanleiding daarvan speciale opmerkingen of gegevens. Alleen de
inspecteur in de inspectie 's Gravenhage merkt op, dat zich geen
nieuwe gezichtspunten hebben voorgedaan, zoodat niets nieuws
valt op te merken. Hij maakt echter wel melding van zijn
ervaringen met de zoogenaamde „Vrije School”. Wat hij over
deze school en Dalton-Montessori schrijft, laat ik hieronder
volgen.

„Het „Daltononderricht”, dat in sommige klassen — nog
niet in een geheele school — gegeven werd, bleef vrijwel op
dezelfde hoogte en wat omvang en wat uitwerking aangaat.
Nieuwe gezichtspunten deden zich hierbij niet voor.

Ook omtrent de Montessorischolen valt niets nieuws op te
merken, over enkele jaren eerst zal hieromtrent een eenigszins
zuiver oordeel te vormen zijn. Op de meeste scholen wordt trou-
wens in zeer gematigden vorm de Montessori-idee toegepast en
geeft men blijk van genoegzamen practischen zin om het goede
van het bestaande niet uit het oog te verliezen en om de voeling
met het gewone klassikale onderwijs te behouden.

Het merkwaardige verschijnsel onder de scholen, die berusten
op andere beginselen dan de gewone met klassikaal onderwijs,
is wel de „Vrije School”, gegrond op de principia van den
Duitschen antroposoof Steiner.

30
9
51

**LEERPLAN
DER VRIJE SCHOLEN
01**

Afgevoerd uit de collectie
28 Bibliotheek 28
Ministerie OCenW

Afgevoerd uit de collectie
28 Bibliotheek 28
Ministerie OCenW

Taakwerk in een 6e klas

De zesde en zevende klasse

(De periode die ligt tussen de overgang van het 12e en die in het 14e jaar)

Evenals omstreeks het 10e jaar een belangrijke overgang plaats vindt, treedt in het 12e levensjaar een overgang op, die van veel betekenis is. Vóór deze leeftijd waren de belangrijkste krachten voor het leven van het kind te vinden in de werking van het bloed. Vanaf het 12e jaar begint het wezen van het kind door te werken in het beenderenstelsel. De vroegere soepele bewegingen worden vaak, vooral bij jongens, onbehouden of onzeker. In verband met bovengenoemd fysiologisch feit treedt psychologisch weer een verdieping van het bewustzijn op. Krachten van logica, die tevoren weinig in tel waren, eisen hun recht op; zin voor causaliteit ontstaat. Geschiedenis moet ingevoegd worden als samenhangend leervak, terwijl vroeger alleen historische verhalen verteld werden. Het werken van de mechanische en uiterlijke processen in het beenderenstelsel geeft begrip voor het mechanisme in de wereld, zodat natuurkunde, scheikunde etc. geleerd kunnen worden.

Schilderen in een 6e klas

De overgang van het 14e jaar

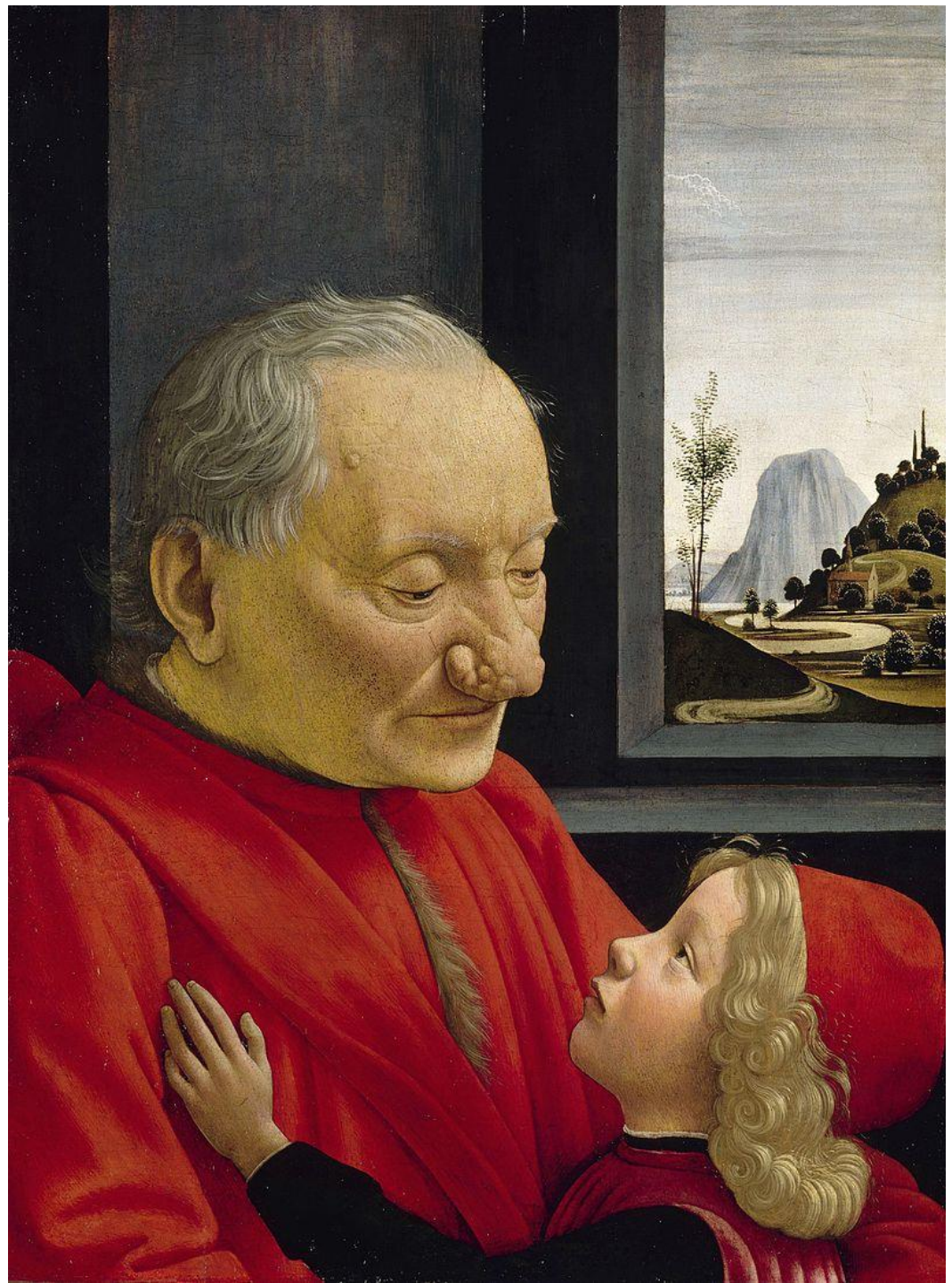
Zoals de tandenwisseling het teken was van het einde der werking van die krachten, die op plastische wijze het lichaam opbouwden, zo is de puberteitsovergang de afsluiting van de gebonden werking van muzikale krachten in het kinderwezen. Als teken van hun laatste werk in het organisme brengen zij de stemverandering bij de jongens tot stand, samengaand met de totale organische metamorfose, die zich bij het vrouwelijk organisme nog meer over het hele lichaam uitstrekt dan bij het manlijke. Deze muzikale krachten komen vrij en moeten gebruikt worden in het onderwijs. Het dramatische element is er nauw mee verwant. In het zieleleven wordt het vermogen van de liefde geboren voor mens en wereld, waarvan de liefde voor 't andere geslacht slechts een klein onderdeel is. Deze omvattende kracht der liefde is eigen aan het zelfstandig wordende zieleleven. Dit wil zelfstandig oordelend en denkend de verschijnselen van wereld en mensheid begrijpen, tegelijkertijd door het gevoel er zich mee verenigen. Het denken moet voedsel krijgen. Sociaal gevoel, behoefte aan vriendschap ontwaakt in sterkere mate. Praktische vraagstukken van het maatschappelijk leven moeten behandeld worden, het uiterlijke leven moet belangwekkend zijn voor de kinderen. De achtste klasse is voor vele kinderen een — helaas te vroege — afsluiting van hun schooltijd, omdat zij een vak moeten gaan leren. Daarom moet in vele opzichten deze klasse een eerste afsluiting brengen in verschillende onderwijsvakken.

Klaus Mollenhauer
**VERGESSENE
ZUSAMMEN-
HÄNGE**

Über Kultur
und Erziehung

JUVENTA

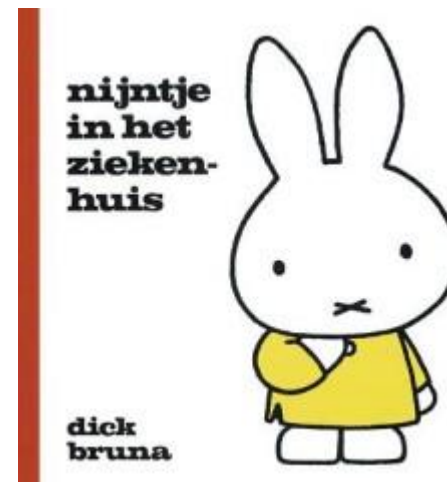
PEDAGOGIEK = AFBEELDINGEN

Klaus Mollenhauer (1928-1998) over pedagogiek en afbeeldingen:

- De wereld van de pedagogiek is een reusachtige montage van afbeeldingen en plaatjes.
- Ons opvoedingssysteem verandert waarschijnlijk in een chaos, wanneer alle kinder- en schoolboeken, alle spelletjes, kortom de gehele kinderwereld wordt afgeschaft.

Mollenhauer over pedagogiek:

“Pedagogiek is al driehonderd jaar lang de wereld ‘nog een keer laten zien’, en dan in gestileerde afbeeldingen, een geweldige esthetisch-symbolische onderneming, een soort reuzencollage die intussen [...] op wereldschaal bedreven wordt.”

Comenius' “medicijn tegen onwetendheid”

Scholen zijn noodzakelijk, men moet nuttige dingen leren, zaken die nodig zijn om te weten.

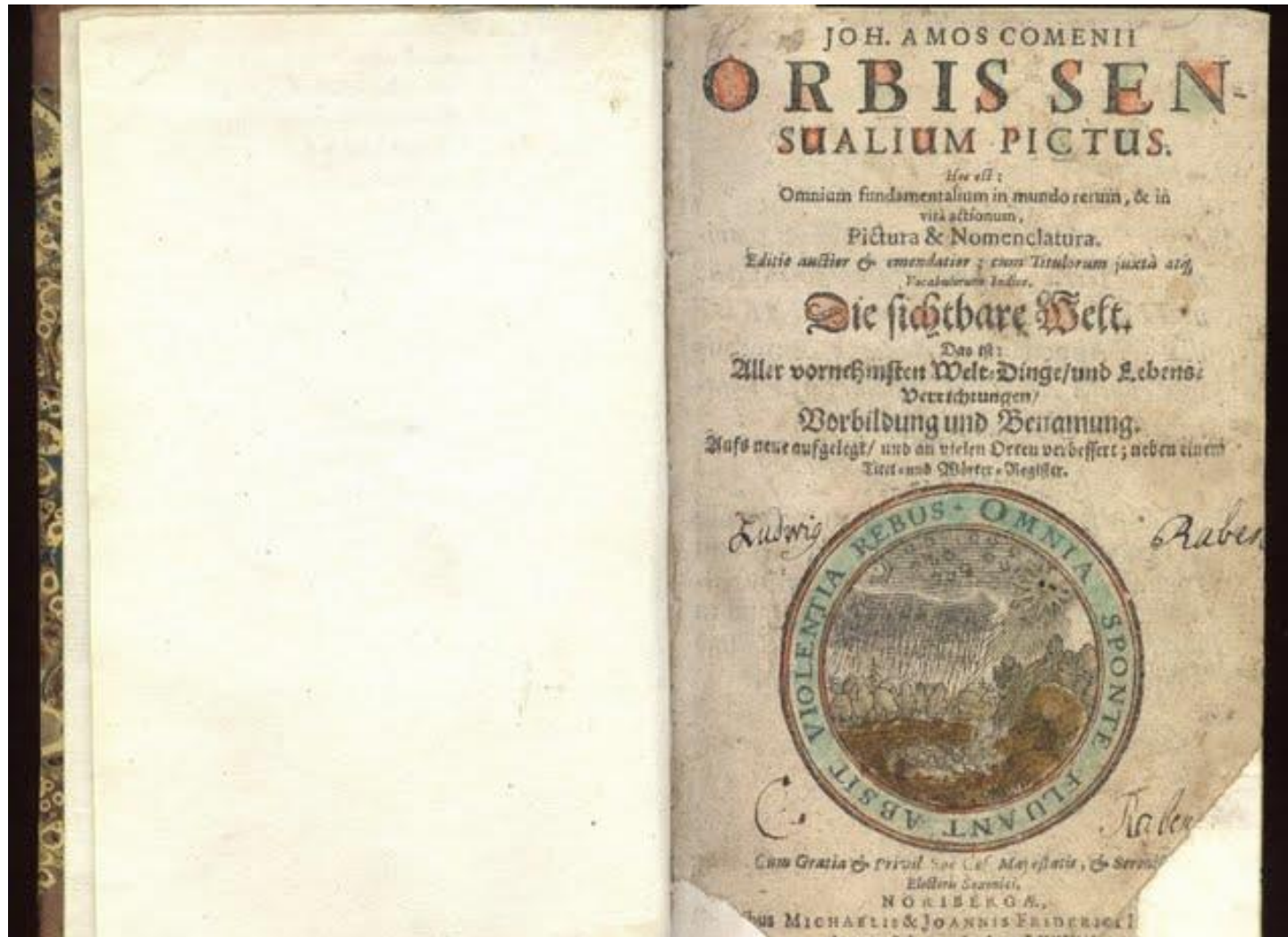
Welsprekendheid is nodig

De **handen** moeten tot “bedrevenheid in de uitvoering van het leven” gevormd worden.

Goed onderscheiden en ingedeeld moeten de **ervaringen** en **begrippen** zijn.

Comenius: “Wat is ‘nuttig’ en ‘goed onderscheiden en ingedeeld’?”

Comenius'
Orbis sensualium pictus (1658)
[De zintuiglijke, waarneembare wereld]

Indeling van de lessen van de *Orbis pictus*

1. God	11. Het interieur van het huis
2. De wereld	12. Verkeer
3. De hemel	13. Intellectueel verkeer
4. De elementen	14. De zedenleer
5. De aarde	15. De sociale verbanden
6. De planten	16. De stad
7. De dieren	17. Het spel
8. De mens	18. De politiek
9. De primaire beroepen	19. De godsdienst
10. Het huis en waarvan
en hoe dat gemaakt is	20. Het laatste oordeel

Invitatio, Einleitung.

M. Veni puer!
dilece sapere.

P. Quid hoc est?
sapere.

M. Omnia,
quæ necessaria,
rectè intelligere,
rectè agere,
rectè eibqui.

P. Quis me
hoc docebit?

M. Ego,
cum DEO.

P. Quomodo?

L. Komm her/Anab!
lerne flug seyn.

S. Was ist das?
flug seyn.

R. Alles/
was nöthig ist/
recht verstehen/
recht thun/
recht ausreden.

S. Wer wird mich
das lehren?

L. Ich/
mit GDe.

S. Welcher Gestalt?

Omnis, c. p. e, n. 1. alles.
Necessarius, a. um, nöthig.

Deus, m. 1. der GDe.

M. Du

M. Ducam te,

per omnia:
ostendam tibi
omnia:
nominabo tibi
omnia.

P. En! adsum!
duc me,
in nōmine Dei.

M. Ante omnia,
debes discere
simplices sonos;

ex quibus
constat
sermo humanus:

quos
animalia
sciunt formare,
& tua lingua
scit imitari,
& tua manus
potest pingere.

Postea
ibimus
in mundum,
& spectabimus
omnia.

Hic habes
vivum & vocale

alphabetum,

L. Ich will dich fñh-
[ren/

durch alle Dinge:
ich will dir zeigen
alles:
ich will dir benennen
alles.

S. Siehe! hier bin ich!
führet mich/
in dem Namen Gottes.

L. Vor allen Dingen/
mußt du lernen
die schlechten Stimmen/

in welchen
bestehet
die Menschliche Rede:

welche
die Thiere
wissen abzubilden/
und deine Zunge
weiß nachzumachen/
und deine Hand
kann mahlen.

Darnach
wollen wir gehen
in die Welt/
und wollen beschauen
alle Dinge.

Hier hast du
ein lebendiges und stñh-
[bares

Alphabet.

Nomen, n. 1. der Name:

Simplex, o. 1. schlecht/
(einfach.)
Sonus, m. 1. die Stimm.

Sermo, m. 1. die Rede.
Humanus, a. um, menschl.
sch.

Animal, n. 1. das Thier

Lingua, f. 1. die Zunge:

Manus, f. 4. die Hand:

Mundus, m. 1. die Welt:

Vivus, a. um, lebendig,
Vocalis, c. 1. e, n. 1. stñhbar

Alphabetum, n. 1. das
Alphabet.

XV.

Olera.

Gartenfrüchte.

In hortis
nascuntur

Olera,

ut: *Lactuca*, 1 f. 1.

brassica, 2 f. 1.

cepa, 3 f. 1.

allium, 4 n. 2.

cucurbita, 1 f. 1.

figar, n. 3. (*figarum*) 6

[n. 2]

rapa, 7 f. 1.

raphanum m. 2. minor.

[c. 3. 2]

raphanum m. 2. major.

[c. 1. 0]

petroselinum, 10 n. 2.

castrum, 11

peplum, 12

In Kohlgärten
wachsen

Gartenfrüchte /

als: der Salat / 1

der Kohl / 2

die Zwiebel / 3

der Knoblauch / 4

der Kürbis / 5

die Möhre (gelbe Ru-

be / 6

die weisse Rube / 7

der Rensch / 8

der Meerrettig (Ran)

[9]

die Petersilge / 10

die Gurken (Cucu-

mer) 11

die Melonen. 12

Hortus, m. 2. der Köhl-
garten.

Olerus, n. 3. die Gartens-
frucht.

Cucumla, m. 3. die Gurke.

Pepo, m. 3. der Pfl (die
Melone.)

‘verwarrende’ wereld
versus
geordende wereld

koken. waschen.

pompen. spoelen. ophangen.

2 en 2 is ?
2 maal 2 is ?

$2 + 2 = ?$
 $2 \times 2 = ?$

Tweemaal twee pooten.

2 en 2 en 2 is ?
5 maal 2 is ?

$2 + 2 + 2 = ?$
 $5 \times 2 = ?$

Driemaal twee kersen.

2 en 2 en 2 en 2 is ?
4 maal 2 is ?

$2 + 2 + 2 + 2 = ?$
 $4 \times 2 = ?$

Viermaal twee soldaten.

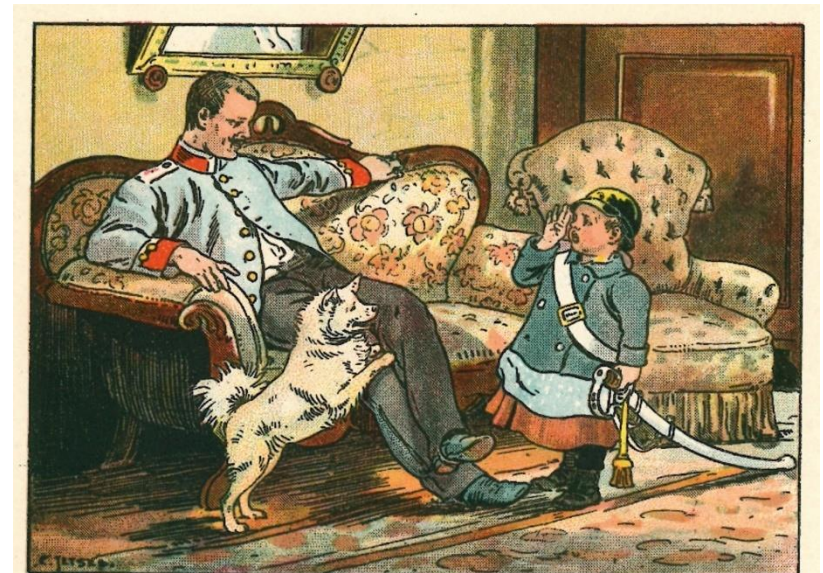
Rekenen

2 en 2 en 2 en 2 is ?
4 maal 2 is ?

$2 + 2 + 2 + 2 = ?$
 $4 \times 2 = ?$

Viermaal twee soldaten.

Leren lezen

wat
kan
paultje
toch

mooi bidden !

Omgangsvormen

J

j

Jantje.

Jantje zag eens pruimen hangen,
O! als eijeren zoo groot,
't Scheen dat Jantje wou gaan plukken,
Schoon zijn vader 't hem verbood.

Telefoonles

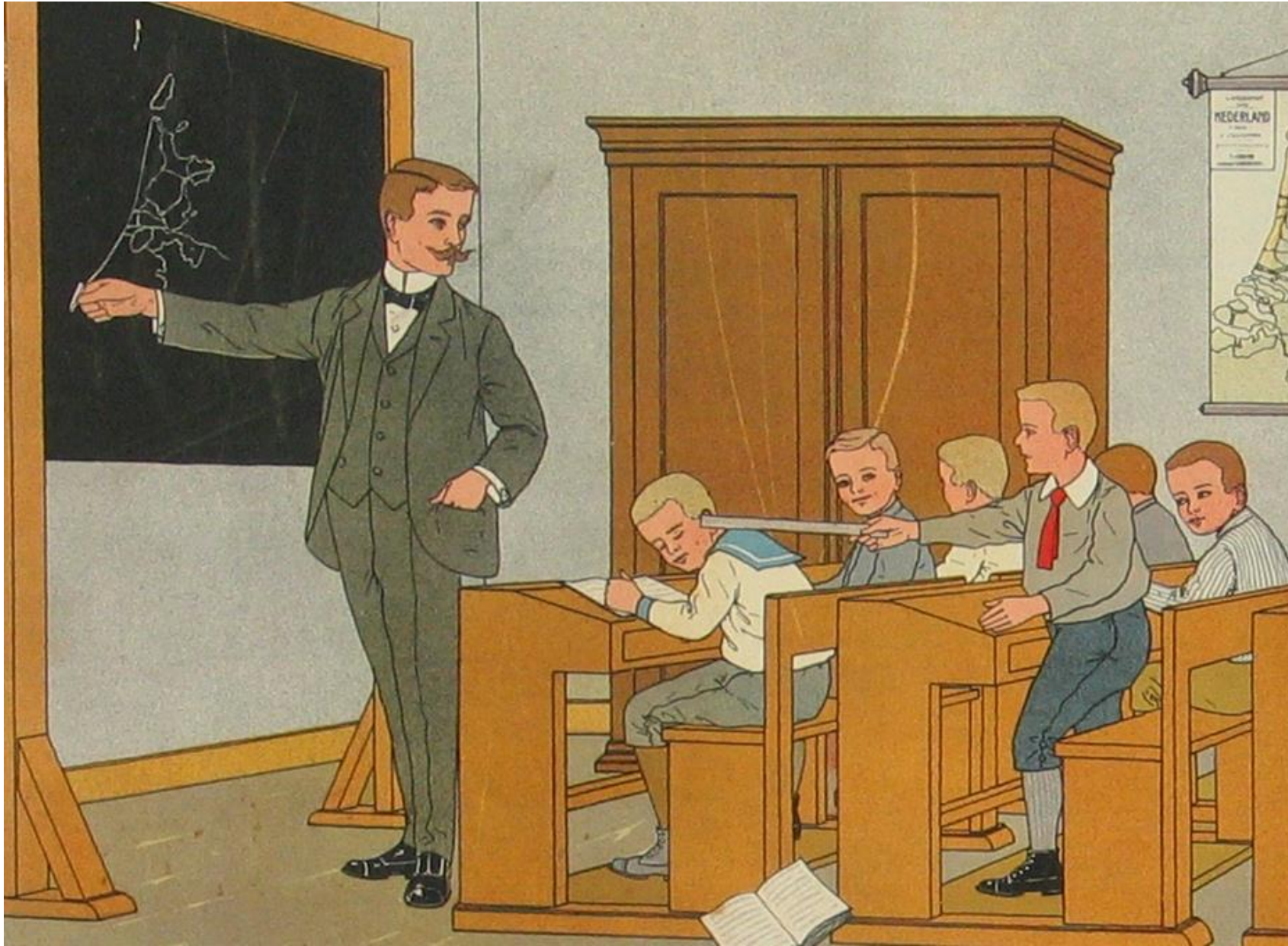

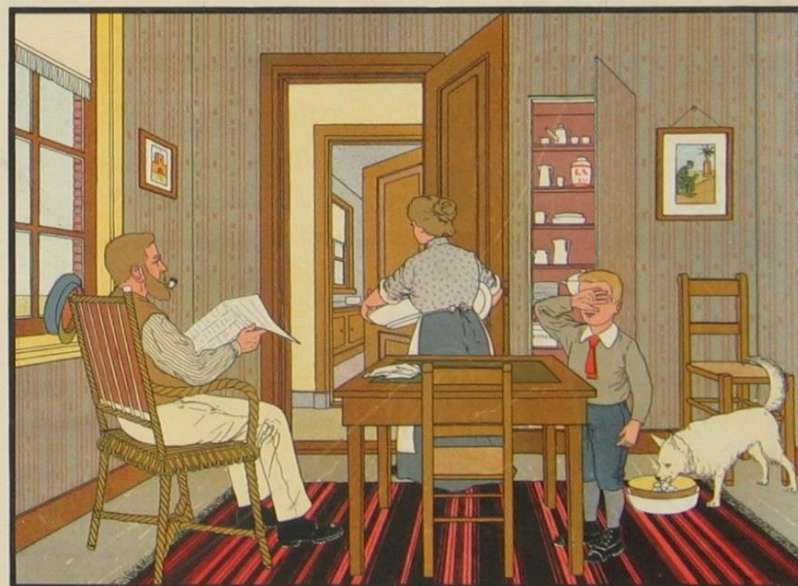
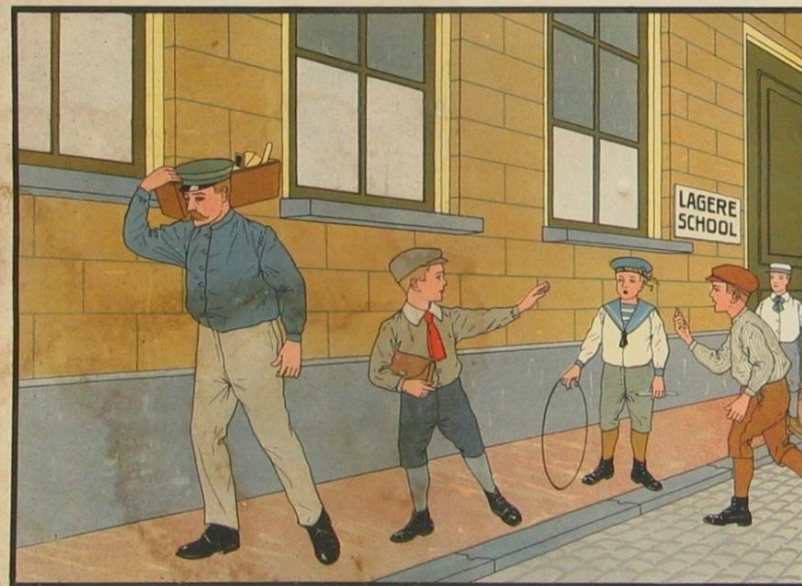
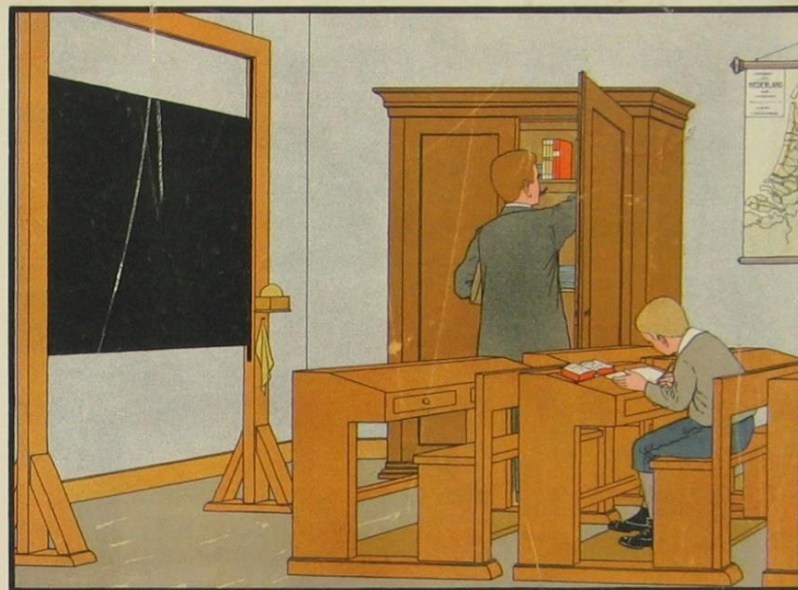
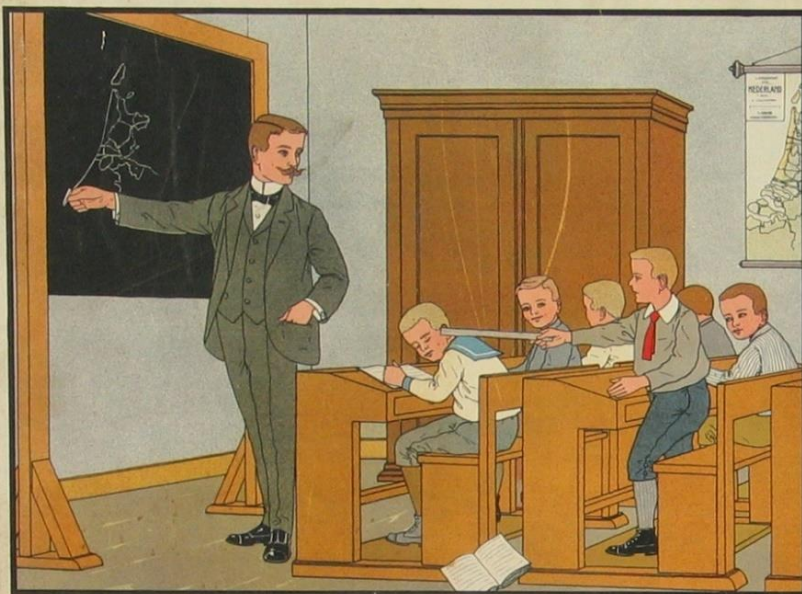
Reformpedagogiek & Geschiedenisonderwijs, circa 1900

Voorbeeld: Moord op Floris V (1254-1296)

Straffen (& belonen) op school

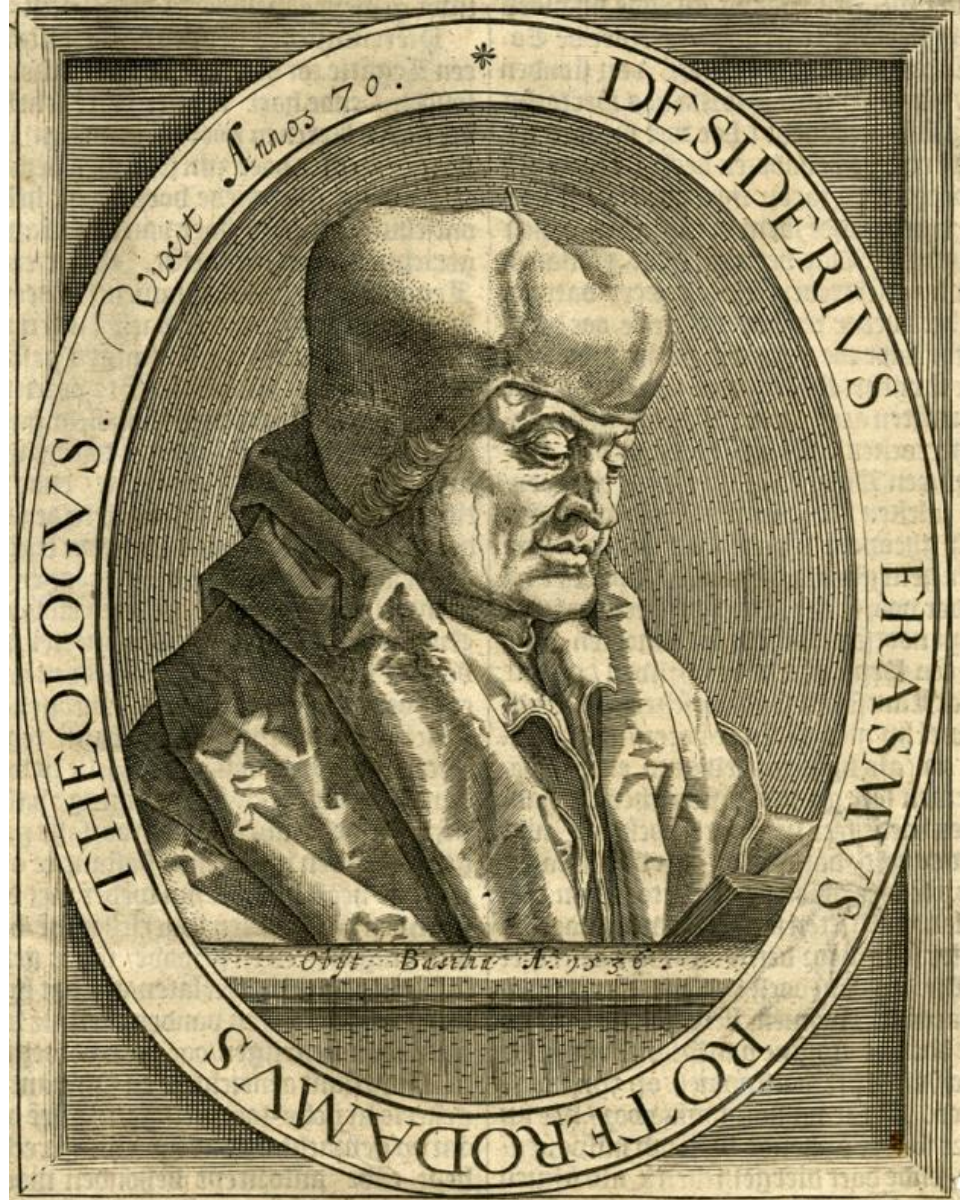

HET VRJE STELONDERWIJS DOOR J.KLOOTSEMA EN A.BRANDS. 1ste SERIE — PLAAT 6.
 UITGAVE VAN P.NOORDHOFF TE GRONINGEN.

DOOR S WEE.
Ic ben schier ontsint
ze kan niet verdrage
Dat myn soete kint
Ghy dus hebt gesla-
gen.

Slaet hem
vry, en spaert
plack noch roe:
et ic hem elders
doe.

Martheureus
est l'homme dit
Aristote qui à la
charge d'enfans de
plusieurs Morts.
J.v. vld defecit
Anno 1628.

GROOT A/B/C/ Boek/

Zeer bekwaam om de Jonge
Kinderen te leeren.

Men moet in 't A/B/C/ geoeffent wezen/
Eet men in eenige Boeken het kan lezen.

Te DORDRECHT;

Gedruckt by HENDRIK DE KONING, Boek-
verkooper op de Voorstraat by de Duijpoort
in den Gehoonden Tuchten Spies.

Dat is een Vaantje.

Vermaninge aan de Kinderen.

Kinderkens / als gy des morgens hoort klapen
den Vaan /
Staet op / en dankt den Godt / en doet uwe
klederen aan :
Gaat wascht u zuiverlyk / en naestig 't School
wil treden /
Men zal u dan niet slaan / als gy leerd goede zeden.

HONDERD REGELS, BENGEL!

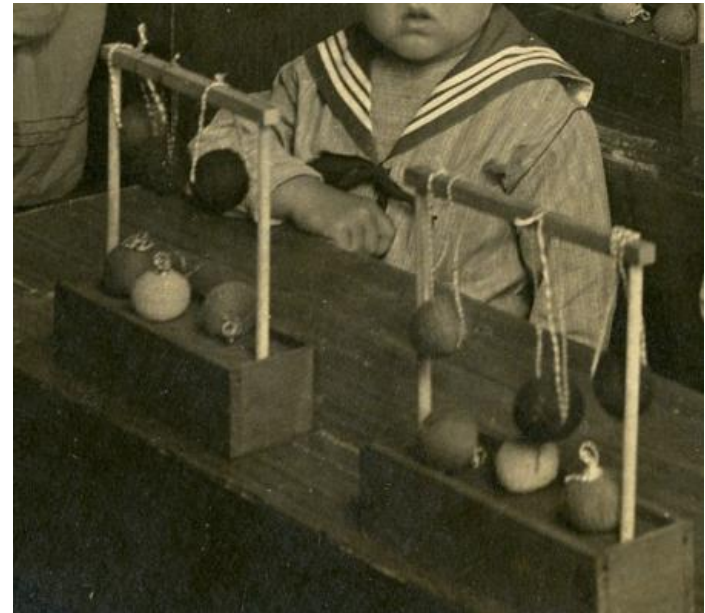

Uitgave van D.A. Thieme en Martinus Nijhoff.

Gedruckt bij Wed. E. Spantier & Zⁿ. Lith. v. Z. M.

De fabriekskinderen: »Leve mijnheer van Houten!»

Jan Ligthart (1859-1916)

Jan Ligthart

STANDARD KODAK CO. INC.
N.Y.

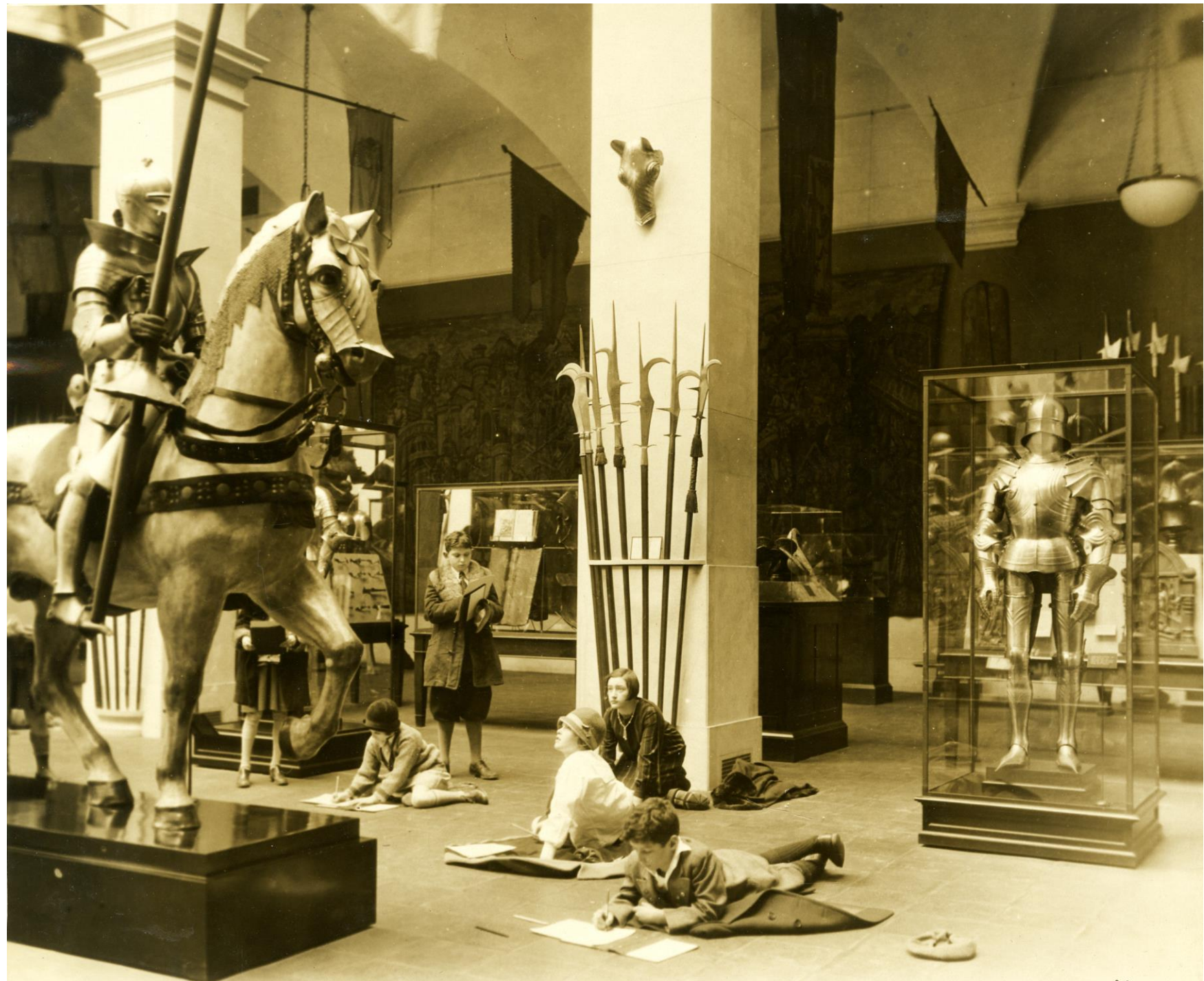

Milk Sherbet	Vegetable Salad.
2 qt.s milk	Boil potatoes.
3 c. sugar	String and cut beans.
Juice 6 lemons	Shell peas.
Mix juice and sugar	Scrape carrots. Cut off
Add milk slowly.	Cook vegetables separately.
Freeze.	Mix with mayonnaise.

Bijvoegsel van „De Amsterdamer“, Weekblad voor Nederland van 1 October 1921

Amst. Boek- en Steendrukkerij, v/h. Ellerman, Harms & Co.

Koor der gemeentebelasting-betalers: „Wie zal dat betalen, zoete lieve Gerritje?“

Min. de Visser: „Heeremijntijd!“

Het Vaderland, 13 juni 1927

"DE VRIJE SCHOOL"
VAN SPEYKSTRAAT 44-46
DEN HAAG

AANMELDING VAN NIEUWE LEERLINGEN (6—18 JAAR)
IEDEREN WERKDAG VAN 11½ TOT 12½ UUR.